

Улууска — бу күннэргэ

«Дорообо, сандал саас!»

Кулун тутар 23 күнүгэр «Маҕаайы» култуурунай-этнографическай комплексах «Дорообо, сандал саас!» кыһыны атаары бырааһыннаах кизг далааһыннаахтык ыһытылынна. Маҕаайы алааһыгар сиздэрэйдик тангыбыт дьон-сэргэ тобуоруна муһунна.

Тэрээһин үөрүүлэх чааһыгар улуус дьоктааттары Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, улуустаабы счотнай палаата бэрэссэдээтэлэ Иннокентий Матвеев, Чурапчы нэһилиэтин баһылыга Владимир Сивцев саас кэлбитинэн эбэрдалээтилэр. «Маҕаайы» комплекс кэргэн иһэригэр, оболор ыраах барбака, сааскы уһун өрөбүллэригэр манна кэлэн сыннааналларыгар уонна бу алааска ыһах эрэ буолбакка, сыл айы сааскы бырааһыннаахтык ыһытла туралларыгар баҕардылар.

Норуот күүлэйгэр анаан, муус аттракционнар, хаартыскаба түһэр сирдэр ончуллубуттар. Бырааһыннаахха оболорго, улахан дьонно аналлаах араас көрдөөх ооньнуулар, күрэхтэр ыһытылыннар. Шорт-трек күрэх, эр дьонно остуолбаа ыһыты, хамаанданан канат

тардыһыы, «Мой друг снеговик» дьиз кэргэн куонкуруна, уода күрэхтэр буолуппар Маны таһынан Чурапчы нэһилиэтин рекордун кинигэтигэр киирэр, саамай улахан билиинэнэн баруек ончулунна. Ол курдук, Чурапчы нэһилиэтин дьаһалтатын, «Айыллаан» Сынналан киинин уонна «Чурапчына» нэһилиэтин дьахталларын уопсастыбаннай сэбиэтин көбүлээһининэн, Чурапчы нэһилиэтин тарилтэлэрэ уонна хас биридди олохтоох барыта 2138 билиинэни астаан аҕалбыттар.

Бу күн сылын айы ыһытлар «Силовой экстрим» эр дьон күрэх үрдүк таһымнаахтык буолла. Сэттэ кыттааччы барыта 4 көрүннэ — бортобуой УАЗ массыынаны соһууга, 200 кириллээх көлүөнэни эргитиигэ, бэрэбинэни көтөбөн хаамыыга уонна пиэрэни бырабыыга күөн көрүстүлэр. Күрэх уопсай түмүгүнэн Вячеслав Старостин кыайылаабынан табыста.

Онтон иккис миэстэни Платон Васильев, үтүс миэстэни Кэсикл Горохов ыллылар.

Кэлбит дьон-сэргэ үчүгэй настырыанньалаах, дуоһуя сыннаан, оболор тиритиэхтэригэр диэри сырылаан, ооньноон, күлэн-үөрэн тарбастылар.

Марфа ПЕТРОВА.

ИСКУССТВЕННОЙ СИЭМЭЛЭЭНИНГЭ АНАЛЛААХ СЭМИНЭЭР

Сотурутаабыта Одьулууннаабы агротехникумга сүөһү боруодатын тупсарыыга, ынабы искусствоннай сиэмэлээһингэ анализ сэмнээр буолан ааста.

Нэһилиэктэр тизхиньик-осеменатордара, тыа хаһаайыстыбатын исписэлистерэ, зоотехниктэр, бааһынай хаһаайыстыба салайааччылар, техникум маастардара, устудьоннар сырыттылар. Техникум дириэктэрэ Михаил Васильев, улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын салаатын начаалынньыга Анна Захарова, кылаабынай зоотехнигы Мария Макарова кыттыыны ыллылар.

Сэмнээргэ уопуттаах осеменатордары таһынан сана саҕалааччылар идэлэригэр туһалаах билиини ыллылар. Уопуттаах үлэһиттэри сана саҕалааччыларга сыһыарарга быһаардылар. Бу күннэргэ сиэмэлээһин үлэтэ саҕаланна. Азот, сизмэ «Сахаллемобьединение» кэлбитэ. Нэһилиэктэринэн сылдьан, сосудтары запраакалатылар. Сааскы ириэһинтэн суол алдьаныан иннинэ өссө аҕалыахтара.

Сүөһү төрөөһүнүтүн үтүөккэ, дьоммут дохуоттаныыта быһаччы тутулукаах. Онтон сүөһү ууланьыгыгар, төрөөбү биэриитигэр искусствоннай сиэмэлээһин оруола улахан.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Успуорт

КЫЛБАР КЫАЙЫНЫ СИТИСТИЛЭР

Горнай улуунугар Н.Н. Тарскай бириһигэр ыһытлар кэнүл тустууга өрөспүүбүлүкэтээби хамаанданан күрэх биһиги Чурапчыбыт улуун хамаандата үтүс төгүлүн субуруччу Кубок хаһаайыныан буолла.

Хамаанда сүрүн тириэньэрдэринэн Кирилл Захаров уонна Данил Неустроев ситиһиилээхтик үлэһи-хамсыы сылдьаллар.

Быһаарсылаах киирсийэ Нам улуунун кытары күөн-көрсөн, улууспут хамаандата кылбар кыайыны ситистэ. Бу барыта улуус дьаһалтатын, успуорт салаатын уонна улуустаабы кэнүл тустуу федерациятын күүстээх өйөбүлэ буолар. Бу улахан кыайыны улууспут ыспарсымыаннара диригиник убаастыыр, сахалар бары күөн туттар Олимпийскай чөмпүйүөмүт Павел Павлович Пинигингэ анаатылар.

Улууспут чизин көмүскүүр уолаттары уонна тириэньэрдэри өссө төгүл эбэрдалээһин!

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Түһүлгэбэ 22 бөлөх кытынна

Бэстибээл былырыын 12 бөлөбү түмүт эбит буоллабына, быйыл VI-с төгүлүн ыһытлар өрөспүүбүлүкэтээби «Добун дорбоон» түһүлгэ изнэ кэргэн, 22 бөлөбү түмтэ.

Түһүлгэ быйылгы дьылга Саха сириг кизиник аатталыт, күн бүгүннэ диэри уос номоһор сылдьар «Чороон» бөлөх айар үлэтигэр туһайылынна. Бырайыак ааттардарынан «Халлаанна үрдэл» бөлөх салайааччыта Айсен Борисов уонна СӨ култууратын туйгуна, «Айылгы» Култуура уонна духобунас киинин дириэктэрэ Гаврил Лыткин буолаллар.

Уопсай түмүккэ Гран-при ааттарын иккис сылын субуруччу Орто Халыма улуунуттан

«Аккорд» бөлөх уонна үтүс төгүлүн төхтүрүйэн кыттан, Сунтаар улуунуттан «Уран Куо» бөлөх ылан, үөрүү кынаттанан бардылар.

Манньик улахан түһүлгэ инникитин кыттааччыта уонна истээччитэ үксүүрүгэр баҕарабын. Саха муусукааннара баалларын тухары — тыыннаах дорбоон дуораһыа ооньноуоба Тэрийээччилэр кэлэн кыттыыны ылбыт бөлөхтөргө, сыаналаах бириистэри туруорбут успуонсардарга дириг махталларын тиэрдэллэр.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Сонуннар

“Арабас саарык” аахсыя

Кулун тутар 21 күнэ – норуоттар икки ардыларынаабы Даун синдромнаах дьон күнэ. Бу күн Чурапчы кэһилиэгин “Айыллаан” Сынньалан киин оонньуур быһаһааккатыгар “Арабас саарык” диэн аһымал аахсыяны “Саха сириг күннэрэ” региональной уопастыбаннай түмсүү, СӨ “Харысхал” аһымал пуонда уонна “Самоцветы” улуустаабы доруобуйаларынан хааччахтаах оҕолордоох төрөппүттэр түмсүүлэрэ, “Чурапчына” кэһилиэк дьахталларын түмсүүтэ тэрийэн ыыттылар.

Мустубут дьонго анаан, Чурапчытаабы судаарыстыбаннай физическэй култуура уонна уһуорт үнүстүүтүн устудьуоннарын Сэбиэтэ көхтөөх флешмобу тэрийэн, үнүкүлэттэ. Үөрүүлээх чааска “Самоцветы” түмсүү аатыттан Александра Ильинова, “Чурапчына” түмсүүттан Александра Кузьмина эһэрдэ тылы эттилэр.

Маннык аахсыя эриэккэс көстүүлээх, күн курдук чабылхай, бэһизлэй, үтүө санаалаах оҕолорго мэлдьи ытылла туруохтун. Биһиги кэккэбитигэр Даун синдромнаах дьон баарын умнуо суохтаахпыт.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Үөрэх - иитии

МАЛАДЬЫАС КЫРГЫТТАР

Суруйааччы И. Е. Федосеев—Доосо аатынан Дирин агрооскуолатыгар сылдьан, сүрүн үөрэхтэрин таһынан араас дьобурга, идэни ылыыга дьарыктанар, үөрэнэр оҕолору көрдүбүт, кэпсэтибит. Оскуола бизнес-инкубаторыгар идэ араас көрүннэригэр дьарыктаналлар. Улууска, өрөспүүбүлүкэбэ ытыллар араас куонкурустарга, күрэхтэргэ актыбынайдык кытталлар.

Тохсус кылаас үөрэнээччигэ Света Эверстова 2018 с. Бүтүн Арасыйытаабы үөрэнээччилэр олимпиадаларын улуустаабы түһүмэбэр технологияба иккис, агрономияба иккис, саха тылыгар үһүс миэстэлэри ылбыта. Улуус талааннаахтарын чөмпүһүнэтигэр “Панно с кантированием” диэн айар бырайыагынан ситиһилээхтик кыттыбыта. 12-с улуустаабы “Инникгэ харды” научнай-практической кэмпириэнсийэбэ үһүс миэстэ буолбута. Үһүс өрөспүүбүлүкэтээбэ А. И. Федотов кэриэһигэр куонкуруска “Саадка дьэдьэни үүннэри” бырайыагынан иккис миэстэни ылбыта. 2019 с. регионнаабы научнай-практической кэмпириэнсийэбэ “Чугуновскай аабыларга” бастакы миэстэбэ тахсыбыта. Света иистэнэрин эмиз сөбүлүүр. Таһаһы тигэрин таһынан оҕуруону анньыынан кырадаһынынан, сизилинэн, о. д. а. тигини баһылыыр.

Оттон 10-с кылаас үөрэнээччигэ Соня Тарасова Бүтүн Арасыйытаабы үөрэнээччилэр олимпиадаларын улуустаабы түһүмэбэр технология, математика предметтэригэр үһүс миэстэни ылбыта. 2018 с. үөрэнээччилэр уонна устудьуоннар өрөспүүбүлүкэтээбэ олимпиадаларыгар бастакы миэстэ буолбута. 12-с улуустаабы “Инникгэ харды” научнай-практической кэмпириэнсийэбэ “Семейный аромат, Алаһа” үлэтинэн бастакы миэстэ, региональной куонкуруска бу үлэтинэн иккис миэстэ буолбута. 13-с өрөспүүбүлүкэтээбэ академик В. П. Ларионов аатынан “Инникгэ харды” эдэр чинчийээччилэр научнай-практической кэмпириэнсийэлэригэр иккис миэстэни ылбыта. 2019 с. регионнаабы 7-с “Саҕалааччы фермер” интеллектуальной оонньууларга “Сыл бастын стартан” аата буолбута. Региональной “Чугуновскай аабыларга” бастакы миэстэбэ тахсыбыта. Соня араас үүнээйини, оҕуруот аһын олордуунан, хөрүүнэн-харайынынан сөбүлүүр дьарыктанар. Бэйэтэ дьаныһан туран эмтээх, аһылыкка эбиискэ гына туттуллар, айылба сыһын таһаарар, о. д. а. оттору хомуйан үөрэтэр, чинчийэр.

Светалаах Соняба үөрэхтэригэр ситиһини, сөбүлүүр дьарыктарын өссө сайыннаран, үрдүк көрдөрүүлэри баҕарабын.

Алексей СЛЕПЦОВ.

БАЙАНАЙ КҮРЭБЭ

Чакырбытыгар кулун тутар 10 күнүгэр “Байанай” диэн эр дьонго түөлбэлэринэн күрэх буолан ааста. Күрэхпит олус тэрээһиннээхтик, үрдүк таһымна барда.

Күрэхпитигэр күөлү эргийи, чэйи оргутуу, ойбону тэһи, автомат сааны ыһы-хомууу, хомуур хапсаҕайа киирдилэр. Бу соруудахтар түмүктэринэн чэйи оргутууга 1-кы миэстэни «Сарыал» түөлбөттэн Юрий Николаев, Иван Луковцев, 2-с миэстэни «Алгыс» түөлбөттэн Егор Мионов, Василий Кузьмин, 3-с миэстэни «Сардана» түөлбө Владимир Михайлов, Иван Никонов ыллылар. Ойбону тэһиһэ 1-кы миэстэ «Алгыс» түөлбөттэн Янус Макаров, 2-с миэстэ «Алгыс» түөлбөттэн Николай Адамов, 3-с миэстэ «Хатыннаах» түөлбөттэн Костя Мионов буоллулар. Автомат сааны хомуууга: 1-кы миэстэ – Станислав Адамов, 2-с миэстэ – Александр Андреев, 3-с миэстэ – Гаврил Адамов. Уопсайа түмүккэ 1-кы миэстэбэ «Алгыс» түөлбө, 2-с миэстэбэ «Сарыал» түөлбө, 3-с миэстэбэ «Хатыннаах» түөлбө, 4-с миэстэбэ «Сардана» түөлбө табыстылар.

Кыайылыах түөлбөбит начаалынньыга

Марфа Алексеевна Михайлова санаатын

үлэстэр: “Биһиги түөлбөбит бу күрэххэ

кыайбылытыттан олутун үөрдүм. Эр

дьоммут түмсүүлээх, биер санаалаах, ытыллар

дьаһаллартан туора

турбаттар. Бу күрэххэ хамаандабытыгар баҕалаахтары түмэн холбоотубут. Урукку көрдөрүүлэринэн биһиги түөлбэ арыый кэнники соҕус сылдьар эбит буоллахпытна, быйыл дьэ бастаатыбыт. Онон эр дьоммор махтанабын».

Оттон ускуорду өрө тута сылдьар киһибит Дмитрий

Иннокентьевич Саввинов манньк

сэхэргиир: “Байанай күрэбин биһиги

быларыныннан ытабыт. Сыла

-сорука диэн нэһилиэк

сүмүрдийэр хамаандатын

талы уонна эр дьону түмүү,

олохтоохтору сэргэхситии буолар. Маны

таһынан олунньу ыйга эр дьон декадатын

ытабыт, онно эмиз ыспартыбынай

күрэхтэһиилэр, кэнсиэрдэр буолаллар. Чакыр эр дьон дьэ түмсэн эрэллэр

дии саныбын, холобура, бу күрэххэ көрөөччүлэрдийэн 60-ча буоллубут».

Ньукуу Настаа сизиннэрэ – Сайаана ПОПОВА, Анастасия АЛЕКСЕЕВА уонна Зинаида АЛЕКСЕЕВА, Чакыр.

Сытыы боппурус

НИКОЛАЙ СЫРОМЯТНИКОВ: “Буолар буолла диэн хаалыа суохтаах!”

Олунньу 22 күнүгэр Арыылаах нэһилиэтин олохтооҕо, тапталлаах ийэ, кэргэн, нэһилиэк туһугар үлэһии-хамсыы сылдьыбыт Римма Владимировна Климентова быраастар дьалабайдарыттан күн сириттэн олус хомолтолоохтук былдьанна диэн суһал иһитиннэриин улуус, өрөспүүбүлүкэ олохтоохторун улаханньык соһуппута.

Римма Владимировна тапталлаах кэргэнэ, Арыылаах нэһилиэтин баһылыга Николай Егорович Сыромятников, аны манньык түбэлтэ ханна да хатыламматын, уһук сытар ыраах нэһиликтэргэ хаачыстыбаллаах уонна туһааннаах медицинскэй өнө баар буоларын туһугар, кулун тутар 21 күнүгэр Арыылаах нэһилиэтин Сыннаалан кинигэр нэһилиэтин дьонун бүтүтүүнү түмэн, кизин хабааннаах мунньабы тэрийдэ.

Николай Егорович эрдэ СӨ Доруобуйа харыстабылын министриэтибэтигэр суругу түһэрибтэ. Ону ылынан, СӨ Доруобуйа харыстабылын министриин 1-кы солбуйааччы Егор Спиридонович Прокопьев, лечебнэй департамент салайааччыта Вера Евстафьевна Тарасова кытыннылар. Кинилэри сэргэ улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров улуус баһылыгы социальнай боппуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, Чурапчы нэһилиэтин баһылыгы э.т. уонна Арыылаах нэһилиэтин Чурапчытаабы түмсүүтүн салайааччыта Алексей Егоров, Болтоно нэһилиэтин баһылыга Варвара Макарова, Болугур нэһилиэтин баһылыга Анна Флегонтова калан, кытыыны ыллылар. Нэһилиэнньэни кытары кэпсэтинни улуус дьаһалтатын иһинэн үлэлиир социальнай отдел начаалынньыга Мария Заболоцкая илгээн-сабалаан ыытта.

Нэһилиэк олохтоохторуттан 18 киһи туран, тус бэйэлэрин көрүүлэрин, уопсай кыһалҕаны күүскэ туруорустулар. Үгүстэр «Хаһан саҥа баһылаах тутуллуой?», «Хаһан биһиги нэһилиэккэ быраас үлэһии кэлэрий?», «Үчүгэй быраас улуус киһигэр эрэ буолбакка,

кырыы сытар нэһилиэккэ эмиз баар буолуохтаах!» диэн этилэр.

Кэпсэтин быһыгар улуус кылаабынай бырааһын солбуйааччы Руслан Пахомов туран, Арыылаах нэһилиэккэ быраас дьуһунаһыгар вакансия баарын туһунан этэн, олохтоохтору өссө күүскэ соһутта. «Мин нэһилиэк баһылыга буолан туран, хас улуус, бырабыыталыстыба отчуоттуур мунньабын аайы биһиги нэһилиэккэ быраас наадатын туруорсан кэллим. Уонна бу баччаанна диэри вакансия аһаҕас турарын саҥа иһиттим! 2,5 сылы быһа биһизкэ вакансия баарын эппэккэ, кистии сылдьыбыт буолан тахсаллар. Манньык быһыы биһиги улуустугар үлэһии олорор баһылаах сапаттаатын мөлтөбүттэн, өрөспүүбүлүкэ, Арассыыйа даҕаны өтүттэн сөптөөх хаачылыы суубуттан, бөлөҕмөнү уурбаттарыттан тахсар дии саныбын. Мин бэйэм дьиз кэргэммэр манньык дьулаан быһыы тахсыа дии санаабатабым, онон юрист буоларым быһыытынан сууттаһыам. Бүгүнгү аахсыыны үгүстүк толкуйдаан бараммын, тарыйаххэ диэн быһаарыммытым. Киһи өлүүтэ туһааннаах дьиз кэргэнэ улахан алдьархай буоларын, итиннэ манньык өлүү тахсыбатын диэн сыаллаах.

Киһизкэ бэйэтигэр манньык түбэлтэ тирээн кэллэбинэ, үчүгэйдик өйдүүр эбиккин. Билинни балаһыанньаны ылан көрдөхкө, буруйу барытын олохтоох бизнэсэрдэргэ түһэрэн кэбиһэллэрин сөбүлэспэппин. Кэргэним ыарытын, дьыалатын билэр буолан, үөрэтэммин, силиэздэбэтэллэргэ, прокурорга туохха, ханна сыһа тахсыбатын ыйан сайабылыанньаны бизирбитим. Ол курдук Чурапчы баһылыгыгар «искусственная вентиляция легких» диэн аппарааттара сатаан хачайдаабатабын, туруга олус мөлтөбө биһизкэ улахан охсууну онордо. Римма Владимировна кыһылаах баһылытык олохтон туораабытыттан, бэйэм нэһиликтэр кыһаллан, 2014 сылтан биер кып-кыра

дизини сатаан туттарбатахпыттан, биһизкэ бырааһы ирдэһэн аҕалбатахпыттан бэйэбин эмиз буруйданабын. Инникитин бу баһылаах дьизтэ тутуллуоҕа. Дьокутааттар бэрэбэркэ үлэтин сабалаатылар Кырыы сытар нэһиликтэргэ сөптөөх медицинскэй өнө ончуллууга Арассыыйа урдүнэн бу Арыылаах нэһилиэтин туруорсаһыныттан сабалаһыа дии саныбын», - диэн Николай Егорович тулуйан олоро сатаан баран, этинэ.

Түмүккэ Егор Спиридонович: «Фельдшерскэй акушерскэй пуун 2021 сылга чуолкай тутуллар, оттон 2020 сылга эми харчы көрүлэр күннээх буоллабына, эһиил да тутуллуон сөп», - диэтэ.

Онон Арыылаах нэһилиэтин олохтоохтору, саҥа баһылаах тутуллуутун, туһааннаах быраас кэлэн үлэлирин, ыарыһахтардан кэммиттэн-кэмгэр кэлэн, анаалыы ылар лабораны күн бүгүнүгэр диэри эрэ күүтэллэр, туруорсаллар.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Кэпсэтин баҕарабын

ТУМАРЧА – РОМАНИСТ, СУРУЙААЧЧЫ

(Василий Назарович Егоров – Тумарча айар үлэтин туһунан абыйах тыл)

Саха билиилээх суруйааччыта, төлөннөөх публицист, прозаик, романист Тумарча айар үлэтэ кизин, дириг ис хоһоонноох, курдары куһуулаах, түөрэ түөһэр муударай. Мин эһиги бөлөҕмөбүтүгэр Тумарчаны романист, суруйааччы быһыытынан абыйах тылынан ахтары чорботон бэлиэтээхпин баҕарабын.

1976 сыллаахха Василий Егоров «Кыым» хаһыаха «Соһуччу» диэн кэпсэтин бачээттэппитэ. Бу түгэн очотооҕу суруйааччылар сойуустарын бэрэссэдээтэлэ Семен Данилов харабын далыгар, эдэр суруйааччылар мунньахтара буолаары турдабына сөп түбөһөн, алтыһыта. Суруйааччылар кэпсэни ааҕан баран, литэрэтиирэҕэ саҥа холонон эрэр Василий Егоровы кытырбыттара. Саха уус-уран литэрэтиирэтин классига, норуодунай суруйааччы Амма Аччыгыйа үөрэн-өргөйөн туран, ааптар бастагы кэпсэтин ойуучу тутан, диригник ырылан, эргичи сыаналаан, кинини өссө суруйа турарыгар, айар үлэ алтыһаах аартыгар айымньылаахтык үлэлииргэр, үтө-мааны тылларынан албаабыта. Ити курдук, Василий Егоров «Соһуччу» диэн кэпсэтинэн саха литэрэтиирэтигэр бэрт соһуччу кирибтэ. Онон Амма Аччыгыйын кынаттаах алгыһынан 1981 сыллаахха «Хотугу сулус» сурунаалга «Көмүс» диэн ааттаах сэлэнин бачээттэтэр. Айымньы тизмэтэ - Саха сирин хотугулуу иһинги өттүгэр көмүс бырамысыланнаах сайдыытыгар бастагы олугу охсубут старетеллэр тустарынан этэ. Сэлэн төрүөтүнэн хара тыаҕа бултаан-

алтаан уонна сүөһү иитииттэн иһитин араарбат Лөгөй диэн киһи таас хайалар быыстарын харбыалаһан сууругүрэр таас үрөх чай тааһыгар ытыс саҕа дыкты тааһы булбутуттан сабаланаан, ситимнэнэн, сайдан барар. Бу дыкты тааһы көмүс буоларын, хаһан эрэ, Бодойбо бириискэтигэр 1912 сыллаах саас ыраактаабы булааһа оробуочайдары ытыалааһыннарыттан кыл түгэниэн тыыннарын таскылаппит көмүс көрдөөччүлэр билэһнэр, «эрэйдээх этигин, муннаах булугас» диір өбүгэ өһүн хоһоонуну кыһыл көмүстээх кумааха түбөһэ хаамалларыттан, сэлэн сэлэргиир туокула сайдар.

Көмүһү көрдөөччүлэр оһоллоох-моһоллоох олохторун тустарынан үһүйээни Тумарча өссө Өймөкөөнгө сылдьан истибитэ уонна онно олобуран, сэлэнин кэнэтэн, чочуйан, 1982 сыллаахха «Кырыыстаах таас» диэн ааттаан-суолтаан, туста кинигэ быһыытынан бачээттэппитэ.

Онтон Василий Егоров айар үлэһин утумнаахтык салгыы дьарыктанаары, 20-чэ сыл геология эйгэтигэр ситиһилээхтик үлэлээн баран, норуодунай суруйааччы Далан быһааччы көмөтүнэн, өйбүлүнэн 1984 сыллаахха «Хотугу сулус» сурунаалга проза салаатыгар эрдээктэринэн үлэҕэ кирибтэ.

Манна үлэлиир сылларыгар Василий Егоров литэрэтиирэҕэ айымньылаахтык үлэлэбтэ. Аны роман жанрыгар кириһэн, 1985 сыллаахха «Өрүтүнүү» кинигэтин бачээттэтэр. Манна ааптар тус геройун Куһума Тарайааран уобараһынан билинни кэм саамай тирээн турар проблематын - арыһаанын тыктаран көрдөрөр. Ханньык баҕарар киһизкэ, олох көрдөрөрүн курдук, кини майгытыгар - ситилитигэр үчүгэй даҕаны, куһаҕан даҕаны өрүттэр бааллар. Ону биһиги сиртэн сэмдэйдэн эрдэхпитинэ, аарыма кырдыаҕастар аймах-билэ дьонтон оҕо удьуордуур, утумнуур диір буолаллара. Холобур, «бу уол хос эһитин көрбүтүнэн төрөөбүт оҕо» диэн күө-дьаа саҥа аллай, сэлэргэһэ олорор буолаллара. Манна Куһума төһө даҕаны, олох эһин-эһлэҕэ мүүһүргэннээх талкытыгар түбэстэр, бэйэтин сытыытынан хотуутунан, имигэс өйүнэн, тобуллаҕас толкуйунан, ардыгар айылбаттан баарда баһыһан, соробор үтө дьон-сэргэ өйбүлүлэринэн, үөрэбин бүтүрэн, алдьархай арыһаах, идэмэр илдьиттээх арыгыттан аҕаастанан, хоту үлэһии барар.

Профессор Виктор Данилович

Михайлов этэрин курдук, «Манна бэйэни билини улахан суолтаах. Бэйэтин куһаҕан өрүттэрин, итэҕэстэрин-быһаастарын тоһору билинэр, олору туоратары наадалааһынан ааҕар эрэ киһи бэйэтин үчүгэй өттүнэн ииттинэр кыахтаах. Онон бэйэни көрүү, бэйэни билини, бэйэни сыаналааһын, бэйэни ииттинни сүрүн төрүтэринэн буолаллар». Бу үс саха дьон-сэргэтэ үйэттэн үйэҕэ, көлүөттэн көлүөһөҕө ыччаты иитэр-үөрэтэр үтө-мааны үгэстэрин чаҕылхай көстүүтэ. Ол да иһин уос номоҕор «былыргы оҕо эрдэ улаатар» диэн мээһэҕэ эппэттэр.

Айымньыга ааптар тус бэйэ өйдүүр өйө, саныыр санаата, суобаһын сууга кинизкэ хайдах курдук диригник, күүскэ дьайар суолтааһын ааҕааччыга итэҕитилээхтик, ыһыннарылаахтык тиздэр: «...Бачча сааһыгар диэри, көр, киһи буолар туһугар өйүн-санаатын түмөн туран дьулуһар, мөккүһэр диэни билбэтэх акаары эбит ээ. Бу киһи хаһыгар диэри өйдөнүөх түспэтиилээх киһиний?». Мантан кестерүн курдук, киһи буолар туһугар, олох иһин охсуһуу мөккүрө сабаланаар. Биллэн турар, Куһумаҕа удьуордааһын, утумнааһын хаана соннуур. Анаардас бу даҕаны, олох мөккүрүн олохтоохтук, боччумнаахтык арыһы ааҕааччыга, сүһүбүн булуна илик эдэр киһизкэ иитэр-үөрэтэр суолтата мунура суох. Онон айымньы геройа Куһуһунан сирэйдээн, ааптар саҥа ыччата бырамысыланнаас сайдыытыгар кытыытын, ол эйгэҕэ үлэлээн-хамсаан киһи быһыытынан буһуутун-хатытын, ыстаал курдук хатарыллытын, личност быһыытынан үүнэн-сайдан иһитин, итиннэ баарабай дойдубут норуоттарын доһордоһуулар улахан суолтааһын ситилии сэлэргиир.

Тумарча «Өрүтүнүү» романын салгытын «Олох ситимэ» диэн ааттаан-суолтаан 1994 сыллаахха туста кинигэһин бачээттэппитэ. Айымньыга сүрүн герой быһыытынан Куһума Тарайааран олобуран, бэрт элбэх автобиографическай түгэһнэргэ олобуран, дьонун бэйэлээх уобараһынан, ааҕааччыга абылаабыта. Манна ааптар Тумарча бэйэтэ геолог буолан үлэлиир, кэпсиир эйгэтин эргичи, тоһору баһылаабыт буолан, ааҕа олордохко, санааттан сана, сонунтан сонун информациялары биэрэр, энциклопедическай кизин билиитин сатабыллаахтык арыһан тиздэр. Кини бу романыгар бырамысыланнаас тизмэтин экологияны кытары алтыһыннаран, олоххо баар сытыы проблемалары

таарыйбыта ураты кэрэхсэбиллээх. Ол да иһин айымньыга сир баайын көрдөөччүлэр ууну-уоту ортотунан, ардаҕы-хаары аннынан, сыралаах, дьаныардаах, идэҕэ-үлэҕэ хайдахтаах курдук бэриниилээхтэрин итэҕэтиилээхтик сэлэргиир. «Саа быһыгар былчархай кыһыллыбытыгар дьыл» диір саха өһүн хоһоонуну, айылҕа баайа-дуола арылыннааһына, көмүс көһүннэһинэ, сорох саарбах соҕус дьон араната инсэтэ изингийэрэ, суобаһын сууһара, сымыйа кырдык үрдүгэр даҕайан, күөнэхтэрэ соннуура олоххо баарын ойуулаан, арылхайдык, кырдыгынан кэпсиир.

Түмүктээн аттэхкэ, Василий Назарович Егоров-Тумарча билинни саха литэрэтиирэтигэр биір чаҕылхай, тахсыллаахтык уонна айымньылаахтык үлэлиир прозаик, төлөннөөх публицист быһыытынан киэниик биллэр. Кини суруйааччы-романист быһыытынан тыла-өһө барҕа баай, этигин, айар, суруйар эйгэтэ сонун, сэргэх, дьон-сэргэни күннэтэ долгутар сир-майгы проблемаларын таарыйан, ол тула сайдар, онон кини геройдарын философскай, психологическай өттүнэн кыайа тутан, кизиник көрдөрөр талба талааннаах.

В.Н. Егоров-Тумарча - биллэр уопастыбаннай дьизэтэл. Кини сытыы тыллардаах, олохтон тирэҕирбит, кырабы, кырдыктаах, далааһыннаах публицистическай айымньылар барыта үс саха олобун уйгута тулсарыгар, илгэ-эйгэҕэ, сомоһолоһууга, норуоттар интернациональнай уонна патриотическай доһордоһууларыгар анаар.

Айылбаттан айдарылаах, үөһэттэн үөтүүлээх, талба талааннаах Василий Назарович Егоров-Тумарчаны биһиги ааҕааччылар, уус-уран литэрэтиирэни таптааччылар «Саха норуодунай суруйааччыта» диэн үрдүк ааҕа мээтизлиибит. Кини айар-чинчийэр кизин эйгэлээх, устар ууну сомоһолуур уус тыла, ойуулуур ураты буочара, хатыламмат дүүһүлүлэрэ, түөрэ түөһүн, курдары куһуулаах философия, психологическай айымньылар ааҕааччы барҕа махталын, тапталын ылбыттара, ылаллар уонна ыһахтара диэн эрэлбит улахан.

Егор ВИНУКОВ,
философия наукатын
хандьыдаата, доцент, норуоттар
иҥи ардыларынаабы наукалар
академияларын академига.

«Меркурий» үлэтин туһунан

Булгуччулаах электроннай бэтинээринэй сертификация ФГИС «Меркурий» Российскай Федерацияга үлэлиирэ судаарыстыбаннай суолталаах буолар. Бу систиэмэ биологической, аска-үөлгэ куттала суох буолууну хааччыйар, дойду экспортнай потенциалын уонна ван дойдутаабы зйгэзэ киирэригэр улахан оруоллаах.

Араассыйа атын регионнарын кытта таһнаан көрдөххө, биһиги өрөспүүбүлүкэбит 13 көрдөрүүнэн хаалан иһэр регионнар ахсааннарыгар киирсэр (2018 сыл ахсынны ый түмүгүнэн). Олортон сүрүннэрэ буолаллар: өрөспүүбүлүкэбитигэр аттестацияламмыт исписалиистэр ахсааннара абыйах, кэлбит ЭВСД-ларга гашение оноһуллубат (66% абыйах ЭВСД гашениеланар), хаһаайыстыбалар уонна тэрилтэлэр уполномоченнай дизн оруоллаах исписалиистэрэ абыйах ЭВСД онороллор, батэринээринэй быраастар «Меркурий» систиэмэзэ абыйах аактаны ВСЭ онороллор (ый иһигэр 50-тан абыйах батэринээр-быраас онорбут), бэлэм ас-үөл бородууксууатыгар абыйах ЭВСД оноһуллубут, уо.д.а. Судаарыстыбаннай батэринээринэй контуруолу ааһар бородууксууанан эргинээрэ батэринээринэй арыаллыр докумуоннар оноһуллаллара булгуччулаах.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин. Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлин сөгбуйааччы Денис Белозеровый аайы улуустар олохтоох бэйэни салайыы муниципальнай уорганнарын уонна судаарыстыбаннай былаас ситэриилээх уорганнарын кытта электроннай батэринээринэй сертификация, өрөспүүбүлүкэ үлэтин туругун туһунан муньабы ыттар. Сорох улуустар видеоконференция нөнүө кытталлар.

2018 сыл тохсуннуу 30 күнүнээди туругунан, «Меркурий» систиэмэзэ өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн 21 тыһ. кэринэ хаһаайыстыбанан дьарыктанааччылар регистрацияны ааспыттар (тэрилтэлэр уонна бириддиһэн урбаанньыт 38,8%, кэтэх хаһаайыстыбанан дьарыктанааччы — 61,1%). Ол тынан баран, бу регистрацияны ааспыттаран бырагыраамага үлэлээччигэ 8827 эрэ.

Баар хаһаайыстыбалартан үрдүк бырыһыан регистрацияны ааспыт уонна олортон бырагыраамага элбэхтик үлэлиир тэрилтэлэр Алдан, Мииринэй, Өлүөхүмэ улуустарыгар уонна Дьоксуускай кустарка ордуу элбэхтэр. Сорох улуустарга элбэх хаһаайыстыба регистрацияны ааспыт эрэри, бырагыраамага үлэлээччилэр ахсааннара намыһабынан хаалар, холосор. Амма, Булун, Нам, Өймөкөөн, Таатта уонна Уус Майа улуустара.

Чурапчы улуутугар уопсайа 1397 тэрилтэ, урбаанньыт уонна бириддиһэн дьон судаарыстыбаннай батэринээринэй контуруол көрөр бородууксууатын (эт-үүт, тыыннаах кыыл, уо.д.а.) эргининэн дьарыктаналлар. 2019 сыл тохсуннуу 30 күнүнээди туругунан, ФГИС «Меркурийга» үлэлииргэ логини уонна паролу 1384 хаһаайыстыбанан дьарыктанааччы ылбыт, ол аата 99,1%. Ол эрэри балартан ФГИС «Меркурийга» баара-суога 92-тэ эрэ үлэлиир, ол аата 6,6 эрэ %.

Россельхознадзор Саха сиригээди салаата.

Сири алдьатыы уонна сүһүрдүү иһин эппиэтинэс

Сир дизн киһи аймах өр кэмнэ туһанар олорун төрүөтэ, айылҕа биир сүрүн, туһунан да солбуллубат сүдү баайа буолар.

Российскай Федерацияга сир хаачыстыбаннай туругун мөлтөөһүнүн харыстыыр кэккэ сокуоннар уонна нусомалаах аакталар бааллар. Сири бас билээччилэр, туһанааччылар уонна түүлээһэнчилэр Российскай Федерация сиргэ кодексын 13 ыстатыята этэринэн, бэйэлэрин сирдэрин харыстыыр уонна быйанын үрдэтэр эбээһинэстээхтэр. Өскөтүн сир үрүт аранатын алдьатан туран, түүх эмэ үлэ ытыллыбыт буоллабына, чөлүгэр түһэрихтээхтэр.

Сир быйаны бизэрэр үрүт аранатын алдьатыы, буортулааһын араас дьайыылартан тахсын сөп. Кырыстаах сир үрдүгэр атын буору саба кутуу, багу-сагы бырагыры, киртити, суолу оноруу уонна өрөмүөннээһин кэмигэр анал көнүлэ суох сиртэн буору хаһан ылыы, улахан ыйааһыннаах тизихинькэнэн сири тобута сүүрдүү уо.д.а. Манньк түбэлтэлэр сориуан онорууттан эрэ буолбаха, албаска, сокуону билбэт буолууттан эмиз тахсын сөп. Сир үрүт араната алдьатыллыбытын кэннэ рекультивация үлэтэ ытыллыбатабына, бу сир чөлүгэр түһэригэр 10 — 100 сылга дылы бириэмэ наада.

Тыа хаһаайыстыбатын сирдэригэр итинник сири алдьатыы тахсыбатын туһугар уонна сир быйаны бизэрэр үрүт аранатын тулсарар уонна чөлүгэр түһэрэр үлэлэри Россельхознадзор Саха сиригээди управлениета кэтээн көрөр.

Сири алдьатыы уонна сүһүрдүү иһин Российскай Федерация административнай кодексын 8.6 ыстатыатынан, административнай эппиэтинэс көрүллэр. Бу ыстатыа бастакы чааһынан сир үрүт быйаннаах аранатын көнүлэ суох кыһан уонна тизин ылыы иһин: чааһынай киһигэ 1 тыһ. - 3 тыһ. солкуобайга дизри, дуоһунастаах сирэйдэргэ 5 тыһ. - 10 тыһ. солкуобайга дизри, юридическай сирэйдэргэ 30 тыһ. - 50 тыһ. солкуобайга тизий харчынан ыстараал олоруар. Административнай кодекс 8.6 ыстатыа иккис чааһынан сир быйаны бизэрэр үрүт аранатын пестицидэринэн, агрохимикаттарынан сэрэзэ суох туһаныы түмүгэр киртити уонна дьон доруобуйатыгар, тулалыыр зйгэзэ буортулаах эттиктэринэн сүһүрдүү, бауунэн-сыһынан киртити табыстабына, административнай ыстараал көрүллэр. Чааһынай киһигэ 3 тыһ. - 5 тыһ.

солкуобайга дылы, дуоһунастаах сирэйдэргэ 10 тыһ. - 30 тыһ. солкуобайга дылы, юридическай сирэйдэргэ 40 тыһ. - 80 тыһ. солкуобайга тизийэр.

Сири алдьатыы, буортулааһын тахсыбыт түгэнигэр, административнай ыстараабынан эрэ мунурдаммакка, сокуон кэһиллибит сири чөлүгэр түһэрэргэ анал үлэлэри ыттарга болдьох бариллэр. Итини барытын толорорго элбэх үл-харчы баранар. Маны таһынан Российскай Федерация тулалыыр зйгэзэ уонна айылҕа ресурстарын министристибэтин 8.06.2010 с. 238 №-дээх бирикээһинэн олохтоммут анал ныманан суоттаан, Российскай Федерация сокуонун кэһии түмүгэр сиргэ оноһуллубут хоромньуну, харчыга таһааран төлөтүү булгуччулаах ирдэбил буолан турар.

Холосор, 1 кв. м. изнээх тыа хаһаайыстыбатын сириттэн, быйаны бизэрэр үрүт аранатын алдьатан, кыһан ылан тизибит буоллаха, харчыга тахсыбыт суумата 800 солкуобай буолар. Онтон алдьатыы изнэ улахан буоллабына, хоромньу оноһуллубут суумата хас да мөлүйөөннэ тизийэн сөп.

Манна дабатан эттэхэ, Россельхознадзор Саха сиригээди управлениетын 2018 сыллаабы үлэтин түмүгүнэн Мэнэ Ханалас уонна Чурапчы улуустарыгар «Мостостроительная компания» ХЭТ уонна «Стройдор» ХЭТ дизн суолу онорор тэрилтэлэр тыа хаһаайыстыбатын сириттэн көнүлэ суох буору хаһан ылбыт буруйдаа дакаастанан, тыа хаһаайыстыбатын сиригэр 52 мөлүйөөн суумалаах хоромньуну боруостуур туһунан модьуйуу ытыллан турар.

Сири алдьатыы тэрилтэлэр эрэ өттүлэриттэн тахсыбат, чааһынай дьон сана дьизлэрин олбосун үрдэтээри, сурууот үлэтигэр туһанаары, уһаайбаларын көсөрдөөрү, тыа хаһаайыстыбатын сирдэриттэн сокуону кэһэн туран, көнүлэ суох, сир үрүт аранатын түөрэн ыпаллара баар суол. Россельхознадзор иниспиктэрдэрэ сыл ахсын бириддиһэн дьону сири алдьаппыттарын иһин административнай эппиэтинэскэ тардаллар уонна бу сири чөлүгэр түһэттэрэллэр.

Сири көнүлэ суох алдьатан ылыах иннинэ, бу суруллубуту толкуйдаан көр.

Юрий МАТВЕЕВ,
Россельхознадзор Саха сиригээди
управлениетын сири контуруоллуур
отделын иниспиктэрэ.

Санаабын этэбин

Оболуун-учууталлыын сыранан тэрийбит мусуойбут

1989 сыллааха оройуоммут иһиттэн уонна оройуон, өрөспүүбүлүкэ тас өттүгэр олорор Көһөрүллүү кыттылаахтарын ыныран ытыллыбыт муньааха 410 сылдыбыт дьон кэпсээнин, карахуулаах ахтыларын изэн олус долгуйбутум. Мин оччолорго Хатылы орто оскулатын дириэктэринэн үлэлиирим. Көһөрүллүү кыттылаахтара кырдьан, бэрт абыйах киһи ордон сылдыбаллара. Ону баттаһа киһилэр ахтыларын хомуйа охсуоха сөп эбит дизн өй кирибитэ.

Литэратуриинэй куруһуоктаабым. Оболорбор кэпсээтим. Куруһуогум оболоро сөбүлэстилэр. Онон иккис салаабыт Көһөрүллүүнү үөрттии буолла. Көһөрүллүүгэ сылдыбыттар аадырыстарын буламмыт, бастаан дьоммут испиһинэн чуолкайдыы сатаатыбыт. Сурулут тизихин сүбэлэһэн, биир тына онордубут. Бу ахтылар үйэ-саас тухары оройуонна хаалыахтаахтарын туһунан кинэйэн суруйдуубут. Ахтыларын уонна хаартыскалары ытталларын көрдөөтүбүт. Бэчээттээтибит. «Бука дизн ыттаргар көрдөһөбүн, миигиттэн манна ирдииллэр. Эрэли кытары 6-с кылаас үөрсэнээччигэ Үүйэ Попова» дизн оёо бэйэтэ суруйар. Кэмбиз таһыгар эмиз оёо бэйэтэ суруйар. Сүүстүү сурук тына-тына, почтага туттаран иһэбит. Сотору сурук, хаартыска бөдөтө муньулла түстэ. Өссө хоту сылдысыт экспонаттар баалларын эттиллэр.

Мизэх мусуойу тэрийээххэ сөп эбит ээ дизн санаа киридэ. Көһөрүллүүнэн дьарыктанар партия райкомун идеологияга сэжирээрин Агафья Птицынаны, көбүлүүр (инициативнай) бөлөх бэрэссэдээтэлэ Афанасий

Захаровы, ити бөлөх чилиэттэрин Гаврил Ефимовы, Прокопий Флегонтовы көрсөмүөн кэпсээтим, көнүлүүллэригэр көрдөстүм, сүбэлэттим. Көһөрүллүү оройуон устуоруйатыгар биир саамай ыарахан кэрчигэ. Онон көнүлэ суох тэрийэр табыллыбат. Көнүлү ылан, оболорбунуун мусуойга анаан үлэлээбитинэн бардыбыт. Мин оскуолам дириэктэриттэн уурайан, ставка аһаарыгар мусуой үлэһитэ буоллум. Пенсияга сыл аһаарынан барабын, онон кыһаммаппын. Комсомол Албан аатын мусуойун дириэктэрэ Н. С. Соловьев икки хоһу бизрдэ. Үлэлээбитинэн бардыбыт. Икки сыл иһигэр 2000 кэринэ суругу, сорохторго иккистээн, үлүстээн ытыттыбыт. Эппиз да балысханньк кэллэ. Аны экспонат хомуйуутугар турунубут. Комсомол эстэн, мусуой дьизтэ барыта биһизнэ буолла. Худосунньуктарга көмөлөһүүннэрэн, онорбутунан бардыбыт. Бастакы тэриллиитигэр Агафья Семеновна кэмлитэн кэмигэр Хатылыга тахсан көрөр-истар, сүбэлиир этэ. Өссө өрөспүүбүлүкэттэн делегация, салапта кэллэхтэринэ, мусуойу быһа аһарбаха сырытыннарар, көрдөрөр, кэпсэтиннэрэр этэ. Ити биһизнэ саамай наадалааба. Салапта сырытабына биһиги мэлдьи туруорсар боллуруостаах, көрдөһөр көрдөһүүлээх буоларбыт. Ону Агафья Семеновна куруук бизргэтэн бизэрэрэ.

Оболор тэрийбит мусуойдара дизн өйдөбүлү бизэрэри, истизэндэлэри, экспонаттары уурага аналлаах оноһуктары барытын оскуола мастарыскайыгар үлэ учууталын салаататынан оболорунан онотторор этибит.

Итинник дьаныһан үлэлээн, тэрийэн испит мусуойбут, Комсомол Албан аатын мусуойун матырыйаалларынын электричество уотуттан сибээстээн, умайан хаалбытара. Мусуойбут үрдэ иһирдэ сууллан түспүтэ. Матырыйаалларын муньан бизрбит дьоммут, сорохтор оболоро дабаны хомуруйар саналара-ингэлэрэ, хомолторо биһизнэ ыар баттык, арахсыбат сүгэхэр буолбута. Мусуойбутун оскуола эр дьон чөлүгэр түһэрэр үлэзэ турумуллубут. 84 мизтэрэ усталаах, 8 мизтэрэ кэтиттээх дьизни чахчы ылынан туран, үлэлээн чөлүгэр түһэрибиттэрэ. Солхуоспут дириэктэрэ А. В. Ефремов бары наадалаах туттулар матырыйаалынан хаачыйалларыгар пилорама үлэһиттэригэр кытаанах соруудабы бизрэн, улаханньк абыраабыта. Биһиги, мусуой үлэһиттэрэ, Марианна Козловалыын иккиз этибит. Оболорбутун өйдөтөн, олох атын ис хоһоонноох сурук бэлэмнээн, бэчээттээн, санаттаан Көһөрүллүү кыттылаахтарыттан көрдөһүү суруктары ыталаан барбыппыт. Көһөрүллүүлэрибит бархасаттар сөпкө өйдөөн, көмөлөспүтүнэн барбытара. Эмиз ахтылар, хаартыскалар кэлбитинэн барбытара. Көһөрүллүү күнүн бэлэтиир күнгэ Көһөрүллүү кыттылаахтарын мусуойга сырытыннарым, оройуоммут оскуопаларын оболорун график быһытынан учараттатан күһүн, саас сырытыннарым улаханньк көмөлөспүтэ. Сылга 100 кэринэ киһи (үксэ оёо) сылдыар мусуойунан буолбута. Билигин сүрүн пуондата 5677 устуука. Ол иһигэр экспонат 561, ахтылар, докумуоннар

3000 тахса, хаартыскалар 2386, научнай көмө матырыйааллар 914, араас хаһыаттаран ыстатыа 601. Өрөспүүбүлүкэбит иккис бэрэсидьизнэ В. А. Штыров сылдыан баран, манньк суруйбута: «Из всех музеев, которых я посетил, музей переселенцев — это самый лучший музей, потому что все собрано и сделано руками самих учащихся».

Мусуой салайааччыта М. В. Чичигинарова суруйарынан, быйыл олунуу 11 күнүгэр 5 киһилээх делегация Литваатан кэлэн сылдыбыттар. Сүрдээбин соһуйан, астынан, кизн туттан барбыттар. «Бу Саха сири биир кыра дэриэбинэтигэр баар мусуойга биһиги литовецтар ыар кэмнэрин, алдьархайдарын кэспир уонна Литва оболун-дьаһадын көрдөрөр уонна сэхэргиир араас киһигэлэр, матырыйааллар баалларыттан улаханньк үөрдүбүт уонна кизн тутунубут» дизн суруйбуттар. Маны төрүттэспит Агафья Семеновна махтаналларын, сүгүрүйэллэрин, кэриэстииллэрин эппиттэр.

Манньк матырыйааллардаах Көһөрүллүү мусуойа соботох, атын сиргэ ханна да суох. Мин сүрэх баастаах киһи мас дьиз баһаартан олус кутталлаабын билэбин. Бэйэлээх бэйэбит алдьархайбытын көрдөрөр мусуойбут таас дьизнэ баар буолуосун хаалбыт Көһөрүллүү кыттылаахтара, киһилэр оболоро бары баһараллар. Хатылыга билинни Көһөрүллүү мусуойун иннигэр көстүүтэ дьон тына таас мусуойун тутарбыт буоллар, хоту тыыннара быстыбыт хаарыаннаах дьоммутугар уонна билигин суох эрэри, матырыйааллары бизртэлээбиттэргэ саас үйэ тухары хаалар өйдөбүллээх бөлөх кэриэстэбил буолуо этэ.

Дмитрий ЧЕЧЕБУТОВ.

Человек и закон

ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ХАЯХСЫТСКИЙ НАСЛЕГ»
РЕШЕНИЕ

«19» марта 2019 г.

№ 29

О результатах главы муниципального досрочного выбора
главы муниципального образования «Хаяхсытский наслег»
Чурапчинского улуса (района) Республики Саха (Якутия)

На основании первых экземпляров участковых избирательных комиссий об итогах голосования на выборах главы муниципального образования «Хаяхсытский наслег» Чурапчинского улуса (района) путем суммирования содержащихся в них данных, избирательная комиссия муниципального образования «Хаяхсытский наслег» определила, что на выборах приняли участия 274 избирателей или 64,3 % от числа избирателей, включенных в списки избирателей на момент окончания голосования.

Голоса избирателей, принявших участие в голосовании, распределились следующим образом:

за Дорофеева Афанасия Петровича подано 65 голосов избирателей;
за Тарасова Тараса Лукича подано 203 голосов избирателей;
за Тюнькова Артема Андреевича подано 2 голоса избирателей;

В соответствии со статьей 81 Закона Республики Саха (Якутия) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», избирательная комиссия муниципального образования «Хаяхсытский наслег» РЕШИЛА:

1. Признать выборы главы муниципального образования «Хаяхсытский наслег» состоявшимися и действительными.

2. Утвердить протокол от 17 марта 2019 года и сводную таблицу избирательной комиссии муниципального образования «Хаяхсытский наслег» о результатах выборов главы муниципального образования «Хаяхсытский наслег».

3. Считать избранным главой муниципального образования «Хаяхсытский наслег» Тарасова Тараса Лукича.

4. Известить Тарасова Т.Л. об избрании главой муниципального образования «Хаяхсытский наслег».

5. Публиковать настоящее решение в средствах массовой информации.

Л.И. ФИЛИПОВА,

председатель избирательной комиссии муниципального образования «Хаяхсытский наслег»,

А.И. ПОИСЕЕВА,

секретарь избирательной комиссии муниципального образования «Хаяхсытский наслег».

Конкурс

ПОЛОЖЕНИЕ

республиканского конкурса сочинений, посвященного 25-летию
Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия)
«Гражданином быть обязан!»

I. Общие положения

Государственное Собрание (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) и АУ «Издательский дом «Ил Тумэн» проводят республиканский конкурс сочинений, посвященный 25-летию Государственного Собрания (Ил Тумэн) Республики Саха (Якутия) (далее - Конкурс).

II. Цели и задачи конкурса

Цель: формирование активной гражданско-правовой позиции, патристического воспитания учащихся общеобразовательных организаций Республики Саха (Якутия). Конкурс проводится с целью повышения уровня правовых знаний детей и подростков, пропаганды правовой культуры, воспитания у молодых людей активной жизненной позиции.

Задачи конкурса:

— пропаганда правовых, гражданских знаний среди учащихся с целью формирования и повышения уровня правовой культуры;

— популяризация передового опыта правозащитной деятельности в области прав ребенка;

— стимулирование детей и подростков к решению актуальных проблем своей школы, села, района, города, республики;

— привлечение внимания органов местного самоуправления, общественности и педагогических коллективов к необходимости поддержки и развития детских социальных инициатив.

III. Участники конкурса

Участниками могут стать учащиеся 5-11 классов общеобразовательных организаций всех типов и видов.

Итоги конкурса подводятся в 2-х возрастных категориях: 5-8 классы, 9-11 классы.

IV. Порядок и сроки проведения конкурса

Конкурс проводится с 15 февраля 2019 года по 15 апреля 2019 года.

На конкурс представляются творческие работы (сочинения) учащихся (в пределах 6 тысяч знаков, что соответствует двум листам А4, размер кегля 12-14) по следующим темам на русском и якутском языках (на выбор):

— «Мое село (поселок, город) сегодня и завтра» (для 5-8 классов);

— «Мой законопроект - для развития моей республики» (для 9-11 классов).

К работе обязательно прилагается заявка на участие в конкурсе в свободной форме.

Все материалы предоставляются в печатном и электронном виде.

Работы, представленные на конкурс, не рецензируются и не возвращаются. Примерные критерии оценивания работ:

— понимание участником конкурса актуальности темы и практической значимости работы;

— выражение собственной гражданской позиции, ее обоснование;

— целостность работы.

Оргкомитет определяет Гран-при конкурса, I, II, III место по двум возрастным категориям.

Оргкомитет оставляет за собой право на учреждение специальных призов.

Дорогие ребята! Ждем ваши работы по электронному адресу iltumen@mail.ru с пометкой «Конкурс сочинений». Лучшие сочинения конкурса будут опубликованы в газете «Ил Тумэн».

ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ
МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ХАЯХСЫТСКИЙ НАСЛЕГ»

РЕШЕНИЕ

«19» марта 2019 г.

№ 30

О результатах досрочного выбора
депутатов представительного органа
по многомандатному избирательному
округу муниципального образования
«Хаяхсытский наслег» Чурапчинского
улуса (района) Республики Саха
(Якутия)

На основании первых экземпляров участковых избирательных комиссий об итогах голосования на выборах депутатов представительного органа по многомандатному избирательному округу муниципального образования «Хаяхсытский наслег» Чурапчинского улуса (района) путем суммирования содержащихся в них данных, избирательная комиссия муниципального образования «Хаяхсытский наслег» определила, что на выборах приняли участия 274 избирателей или 64,3 % от числа избирателей, включенных в списки избирателей на момент окончания голосования.

Голоса избирателей, принявших участие в голосовании, распределились следующим образом:

за Аржакова Константина Константиновича подано 170 голосов избирателей;

за Бандерову Ньургуйаану Сергеевну подано 168 голосов избирателей;

за Борисова Василия Ильича подано 200 голосов избирателей;

за Кузмина Александра Гаврильевича подано 143 голосов избирателей;

за Макарова Семена Витальевича подано 42 голосов избирателей;

за Павлова Алена Михайловна подано 170 голосов избирателей;

за Поисееву Владислава Михайловича подано 166 голосов избирателей;

за Поисееву Романа Васильевича подано 142 голосов избирателей;

за Поисееву Анну Михайловну подано 92 голосов избирателей;

за Тюнькова Артема Андреевича подано 20 голосов избирателей;

за Феофанову Людмилу Никитичну подано 166 голосов избирателей;
за Филиппова Анатолия Николаевича подано 183 голосов избирателей;

В соответствии со статьей 82 Закона Республики Саха (Якутия) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», избирательная комиссия муниципального образования «Хаяхсытский наслег» РЕШИЛА:

1. Признать выборы депутатов представительного органа по многомандатному избирательному округу муниципального образования «Хаяхсытский наслег» состоявшимися и действительными.

2. Утвердить протокол от 17 марта 2019 года и сводную таблицу избирательной комиссии муниципального образования «Хаяхсытский наслег» о результатах выборов депутатов представительного органа по многомандатному избирательному округу муниципального образования «Хаяхсытский наслег».

3. Считать избранными депутатов представительного органа по многомандатному избирательному округу муниципального образования «Хаяхсытский наслег»

Аржакова Константина Константиновича

Бандерову Ньургуйаану Сергеевну

Борисова Василия Ильича

Кузмина Александра Гаврильевича

Макарова Семена Витальевича

Павлова Алена Михайловна

Поисееву Владислава Михайловича

Поисееву Романа Васильевича

Поисееву Анну Михайловну

Феофанову Людмилу Никитичну

Филиппова Анатолия Николаевича

4. Известить депутатов об избрании депутатом представительного органа муниципального образования «Хаяхсытский наслег».

5. Публиковать настоящее решение в средствах массовой информации.

Л.И. ФИЛИПОВА,

председатель избирательной

комиссии муниципального

образования «Хаяхсытский наслег»,

А.И. ПОИСЕЕВА,

секретарь избирательной комиссии

муниципального образования

«Хаяхсытский наслег».

ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)»

РЕШЕНИЕ

«22» марта 2019 года

№ 18

О регистрации избранного главы муниципального образования
«Чурапчинский наслег» Чурапчинского района Республики Саха (Якутия)

В соответствии со статьей 86 Закона Республики Саха (Якутия) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)» и на основании решения избирательной комиссии муниципального образования от 18 марта 2019 года № 17 «О результатах выборов главы муниципального образования «Чурапчинский наслег» Чурапчинского района Республики Саха (Якутия)», избирательная комиссия муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» решает:

1. Зарегистрировать Сивцева Владимира Дмитриевича главой муниципального образования «Чурапчинский наслег» Чурапчинского района Республики Саха (Якутия).

2. Выдать Сивцеву Владимиру Дмитриевичу удостоверение об избрании главой муниципального образования «Чурапчинский наслег» Чурапчинского района Республики Саха (Якутия) установленного образца.

3. Опубликовать настоящее решение в средствах массовой информации и разместить на официальном сайте муниципального образования «Чурапчинский наслег».

Е.И. ДАВЫДОВ,

председатель избирательной комиссии муниципального образования

«Чурапчинский улус (район)»,

В.С. ДЕЛЛОХОВА-НИКИТИНА,

секретарь избирательной комиссии

муниципального образования

«Чурапчинский улус (район)».

Болбойун

Күндү Сахабыт сириҥ олохтоохторо!

«Таатта» хаһыат эрдээксийтэ элбэх киһи доруобуйатын туруга чөлүгэр түһүүтүгэр, ыараханыары ытарчатыттан төлөрүйдүгэр күөс-көмө буолар айылбастан айдарылаах, терүт культуурабыт биһир сүдү күүтүн интэриммит норуот эмчитэ Михаил Фомич Чашкин-Мэхээлэ Чааскын тулуна «Таатта Ытык дьоно» сирэйиэс кинигэ бэлэмниир. Бу кинигэс Мэхээлэ Чааскынна эмтэммит дьон ахтытын хомуйабыт. Болдьоро — кулун тутар ый устата. Ытытар электроннай аадырыскыт: rgtaatta@mail.ru эбэтэр почта аадырыһа: 678650, Таатта улууһа, Ытык Күөл с, Ойунскай уул, 2. «Таатта» хаһыат эрдээксийтэ. Билсэр төл.: 8-411-52-41-332, 8-411-52-41-372. Соттол.: 89142354568.

Бар дьоммут, үтүө киһи аатын үйэлэргэ үйэтитэр сырдык санаабыт эһиги өйөбүлүтүн ытыа диэн эрээнэбит.

Анна Константиновна ПОСЕЛЬСКАЯ,

«Таатта» хаһыат сүрүн эрдээктэргэ.

Внимание!

Информация для судоводителей

С 1 января 2015 года правила аттестации на право управления маломерными судами, производится на основании приказа МЧС России от 27 мая 2014 года № 262 «Об утверждении Правил аттестации на право управления маломерными судами, поднадзорными Государственной инспекции по маломерным судам Министерства Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий» (далее – Правила), определяют порядок определения уровня знаний, умений и навыков практического вождения маломерного судна при аттестации для предоставления права управления маломерными судами, используемыми в некоммерческих целях, и подлежащими государственной регистрации в реестре маломерных судов.

Общие основания проведения аттестации на право управления маломерными судами (далее – аттестация) определены пунктом 3.1. Правил и включают в себя:

- проверку документов заявителя, необходимых для аттестации по заявленному типу маломерного судна и району плавания;
- проверку теоретических знаний заявителя по заявленному типу маломерного судна и району плавания;
- проверку навыков практического управления маломерным судном заявленного типа в заявленном районе плавания.

Порядок документов для допуска к аттестации для получения удостоверения на право управления маломерным судном:

- письменное заявление судоводителя;
- документ, удостоверяющий личность заявителя;
- документ об обучении для управления маломерным судном заявленного типа в заявленном районе плавания, выданное организацией или индивидуальным предпринимателем, имеющим соответствующую лицензию для реализации программ подготовки судоводителей маломерных судов заявленного типа в заявленном районе плавания;
- медицинская справка (как у водителя автотранспорта);
- фото размером 3 x 4 (без углового стирания) 4 шт.

Аттестацию судоводителей на право управления маломерным судном проводит аттестационная комиссия, созданная приказом начальника Главного управления МЧС России по РС (Я) от 22 декабря 2018 года в Таттинском инспекторском участке.

При положительном результате аттестации пунктом 1.5. Правил предусмотрена выдача удостоверения на право управления маломерным судном (далее – удостоверение), которое удостоверяет право его владельца управлять в указанном районе плавания маломерным судном указанного типа, использующимся в некоммерческих целях, после оплаты государственной пошлины на сумму 1300 рублей.

По вопросам обучения судоводителей на право управления маломерным судном, проводит Чурапчинский технический колледж.

По вопросу замены удостоверения на право управления маломерным судном Чурапчинский инспекторский участок сообщает:

Согласно, приказа МЧС России от 27 мая 2014 г. № 262 3.14, 3.15 Правил, замена удостоверения в связи с истечением срока его действия, в связи с утерей или приходом в негодность производится без проверки теоретических знаний и практических навыков заявителя.

п.п 3.14 Для замены удостоверения в связи с истечением срока его действия:

- письменное заявление о необходимости замены удостоверения в связи с истечением срока его действия, написанное в произвольной форме;
- документ, удостоверяющий личность заявителя;
- личная карточка судоводителя, находящаяся у заявителя;
- имеющееся удостоверение;
- медицинская справка.

п.п 3.15 Для выдачи дубликата удостоверения в связи с его утерей или приходом в негодность заявитель предоставляет:

- документ, удостоверяющий личность заявителя;
- личная карточка судоводителя, находящаяся у заявителя;
- пришедшее в негодность удостоверение или его остатки.

Согласно, решения Верховного суда Российской Федерации от 23.10.2018 года № АКПМ18-826 о признании недействующим положение абзаца шестого пункта 3.15 Правил аттестации на право управления маломерными судами поднадзорными Государственной инспекции по маломерным судам Министерства РФ по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий утвержденным приказом от 27.05.2014 г. № 262 в части необходимости представления заявителем медицинской справки для выдачи дубликата удостоверения в связи с его утерей или приходом в негодность.

Квитанция за замены удостоверения на право управления маломерным судном государственной пошлины на сумму 650 рублей.

Квитанция за внесение изменение в удостоверение, в связи с переименованием фамилии, имени, отчества государственной пошлины на сумму 350 рублей.

Квитанция за выдачу дубликата удостоверения на право управления маломерным судном, в связи с его утерей или приходом в негодность, государственной пошлины на сумму 1300 рублей.

А.В. ЗАХАРОВ, руководитель Чурапчинского инспекторского участка, ст. госинспектор.

БИЛТЭРИИЛЭР/ОБЪЯВЛЕНИЯ

Александр Григорьевич Монастырев аатыгар бэриллбит лааслар, тырахтарыс-машинист правата сүппүттэринэн, дынкэ суобунан аабыллар.

Айсен Иванович Сидоров аатыгар бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дынкэ суобунан аабыллар.

А.В. ЗАХАРОВ, руководитель Чурапчинского инспекторского участка, ст. госинспектор.

БИЛТЭРИИЛЭР/ОБЪЯВЛЕНИЯ

Александр Григорьевич Монастырев аатыгар бэриллбит лааслар, тырахтарыс-машинист правата сүппүттэринэн, дынкэ суобунан аабыллар.

Айсен Иванович Сидоров аатыгар бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дынкэ суобунан аабыллар.

А.В. ЗАХАРОВ, руководитель Чурапчинского инспекторского участка, ст. госинспектор.

БИЛТЭРИИЛЭР/ОБЪЯВЛЕНИЯ

Александр Григорьевич Монастырев аатыгар бэриллбит лааслар, тырахтарыс-машинист правата сүппүттэринэн, дынкэ суобунан аабыллар.

Айсен Иванович Сидоров аатыгар бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дынкэ суобунан аабыллар.

А.В. ЗАХАРОВ, руководитель Чурапчинского инспекторского участка, ст. госинспектор.

БИЛТЭРИИЛЭР/ОБЪЯВЛЕНИЯ

Александр Григорьевич Монастырев аатыгар бэриллбит лааслар, тырахтарыс-машинист правата сүппүттэринэн, дынкэ суобунан аабыллар.

Айсен Иванович Сидоров аатыгар бэриллбит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дынкэ суобунан аабыллар.

А.В. ЗАХАРОВ, руководитель Чурапчинского инспекторского участка, ст. госинспектор.

ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ
МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
«ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)»

РЕШЕНИЕ № 17

18 марта 2019 года

с. Чурапча

О результатах муниципального досрочного
выбора главы муниципального образования
«Чурапчинский наслег» Чурапчинского улуса
(района)

На основании первых экземпляров протоколов участковых избирательных комиссий об итогах голосования на выборах главы муниципального образования «Чурапчинский наслег» путем суммирования содержащихся в них данных, избирательная комиссия муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» определила, что в выборах приняли участие 2 788 избирателей или 41,41 % от числа избирателей, включенных в списки избирателей на момент окончания голосования.

Голоса избирателей, принявших участие в голосовании, распределились следующим образом:

за Макарова Леонида Степановича	подано
474 голосов избирателей,	
за Макарова Семёна Витальевича	подано
98 голосов избирателей,	
за Сивцева Владимира Дмитриевича	подано
2154 голосов избирателей	

Доруобуйа харыстабыла

КЛЕЩ ЭНЦЕФАЛИТА

Клещ энцефалита диэн киһини босхон онорор олус ыараханньык дьайар вирус буолар. Соробор олүүнэн түмүктэнэр. Бу ыарыы киһи ньизэрбинэй систиэмэни уонна мэйини урусхаллыыр уратылаах. Мэйи үлэтигэр кэһиллэри оноруон сөп. Уксугар дьыл савоску уонна күһүтүгү кэмнэригэр диагностанар буолан, ыарыы от-мас быһыгар, айылбаҕа үөскүүр клещ диэн ыарыыны тарҕатар үөн элбээннин кытары сибээстээх биллэр.

Клещ энцефалитын вирустунан сүтүллүбүт киһи доруобуйатын кэһиллэитэ тутта биллэр. Холобур, клещкэ сарсыарда ыстаппыт киһи этигэр-сиинигэр толору сүһүрүү бэлиэлэрэ киһэ көстөн барар: сүрэҕэ көбөр уонна кууска хотуолуур (аһылыгыттан тутулуга суох), эт-сиин сылааһа тыһаһыннаах көрдөрүүлэргэ дизри эмискэ өрө тахсар (температураны түһэрэр эмл көмөлөспөт), төбө тохтоло суох кууска ыалдьар, ыарыһах сирэйэ уонна моой кытарар. Кылгас кэм иһигэр энцефалит атын да бэлиэлэрэ көстүөхтэрин сөп. Ол курдук, хаан баттааһына түһэр, ыстаммыт сиригэр сүһүрүү көстөр (иһэн тахсар, кытарар, баттаан көрдөххө, ыалдьар), сүрэх үлэтэ кэһиллэр – аритмия, брадикардия абылаатабына уонна түөс иһигэр ыарыйдабына көстөр, кэтэх былчыннара күүрэр, билбэт буолаллар (ыарыһах төбөтүн сатаан көнөтүк тутпат, кэннигэр быраҕа сылдьар буолар), сырдыктан куттанар буолар. Бу ыарыыны төһөнөн эрдэ быһаараллар да, соччонон эмтээһин түмүгэ үчүгэй буолар. Хойутаатахха, ыарыһах биитэр инбэлиит буолар, биитэр олохтон туоруур.

Ыйыллыбыт көстүүлэр ыарыы хайдах быһыылаах-таһаалаах сайдарыттан уратылаах буолуон эмиз сөп. Ыарыы бастагы сабаланытыгар неврология кэһиллиллэринэн уратылаах (мэйи эргийэр, ыалдьан эрэр киһи психоэмоциональнай туруга кэһиллэр, уо.д.а). Оннук түгэнгэ ыарыы ханнык да уустугуруута уонна содула суох доруобуйа чөлүгэр түһүү сөп. Оттон ыарыы эпилепсия күүтүрүүтүнэн, хамсыыр кыагы сүтэрминэн уонна паралиһынан, сирэй уонна моой тириитин «утуйуутунан», эт-сиин сылааһа 39-40 кыраадыска дизри өрө тахсытынан арыалланыан сөп. Быраас бу кэмгэ ньизэрбинэй систиэмэ кэһиллэитин уратытын быһаарар уонна клещ энцефалитын көрүнүн быһаарар: титирир энцефалит – ыарыһах этин-сиинин уопсай сүһүрүүтэ бэлиэтэнэр. Ыарыһах

В соответствии со статьей 81 Закона Республики Саха (Якутия) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», избирательная комиссия муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» РЕШИЛА:

1. Признать выборы главы муниципального образования «Чурапчинский наслег» состоявшимися и действительными.

2. Утвердить протокол от «17» марта 2019 года и сводную таблицу избирательной комиссии муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» о результатах выборов главы муниципального образования «Чурапчинский наслег».

3. Считать избранным главой муниципального образования «Чурапчинский наслег» Сивцева Владимира Дмитриевича.

4. Известить Сивцева В.Д. об избрании главой муниципального образования «Чурапчинский наслег».

5. Публиковать настоящее решение в средствах массовой информации.

Е.И. ДАВЫДОВ,

председатель избирательной
комиссии муниципального образования
«Чурапчинский улус (район)»,
В.С. ДЕЛЛОХОВА-НИКИТИНА,секретарь избирательной комиссии
муниципального образования
«Чурапчинский улус (район)».

үтүөрэр манньк көрүннэ арыый түргэн буолар, менингиттэн энцефалит – титирээһининэн уонна менингококк инфекциятын бэлиэлэринэн ааһар. Манньк көрүннэ ыарыһах үлүүнэйэр, галлюцинациялыыр, эмоцията аһара күүрэр. Менингоэнцефалитическай - ыарыһах сирэин быһыта-таһаата уларыйар, мимиката, саната кэһиллэр, куоһа уларыйар, мөлтүүр. Полиомиелитическай энцефалит – бастагы икки нэдиэлэ устата ыарыһах сылайымтыа буолар уонна былчына ыалдьарыттан мунатыйар. Ол кэннэ хамсанар дьобура кэһиллэр, былчыннара тардар, сиһин тонобонун моой уонна сарын салаалара мөлтүүлэр, ыарыһах төбөтө түөлүгэр түһэ сылдьар буолар. Полирадикулоневритическай энцефалит – вирус инфекциятынэн ньизэрбэртэн тахсар салаалар сизнэллэр, ыарыһах илиилэрэ-атахтара тастан дьайылары билбэт буолаллар.

Клещ энцефалитыттан харыстанарга сүрүн оруолу быһыы ылар. Аһыах ыйынан от-мас тиллээ, хойдуо, ону тэнэ үөн-көйүүр, ол иһигэр клещ элбээ. Сайынны кэмгэ дьон айылбаҕа сылдьара элбиэр, оттоһун, сир астааһын, бултааһын-балыктааһын курдук бары сөбүлүүр дьарыктыт, сыһыаламмыт үгэнэ кэлэр. Кэнники сылларга өрөспүүбүлүкэбит да, улуустар да сиригэр-уотугар клещ элбээһинэ, ону ааһан дьон клещкэ ыстатар түгэнэ элбии турар. Сыл айы кулун тутар-муус устар ыйдарга, ону таһынан балаһан ыйын - алтынны ыйдарыгар клещ энцефалитын утары дьону, оһолору быһыы үлэтэ ыһтыллар. Быһыы дьон этигэр-сиинигэр күүстээх иммунитеттэ үөскэтэр суолтаах. Хат дьахталлар, этэ-хаана утарылаһар дьон уонна 4-гэр дизри саастаах оһолор быһыыны ылбаттар. Быһыыны хас биридди поликлиникаҕа, учаастактаагы балыһаларга, амбулаторияларга, акушерскай пууһунарга онорторуохха сөп.

Онон улуус олохтоохторун бу күнүгэр бэйэбит балыһаларытын кытары билсэн, быһыыны ыларгытыгар ыгырабыт.

Т.И. КУЗЬМИНА,

Роспотребнадзор Саха сиринээби
салаатын Таатта (Чурапчы)улуустарынаагы отделын начальнигынын
солбуйааччы.

Чурапчы нэһилигэин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит

РОМАНОВ Станислав Семенович

бу дьыл кулун тутар 24 күнүгэр ыараханньык ыалдьан, соһумардык олохтон туораабытын билэр дьонугар кутулуйан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оһолоро, күтүөтэ, сизиннэрэ.

Кутурбаммын тиэрдэллэр:

- Романов Станислав Семенович олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оһолоругар, күтүөтүгэр, сизиннэригэр Василий Федоров, Захар Барашков, Петр Массеев, Афанасий Захаров, Петр Калачев.

Сылан нэһилигэин Түбүз учаастаҕын олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, убайбыт

НОВГОРДОВ Василий Васильевич

ыарахан ыарыһытан олохтон туораабытынан санастыгыгар Христина Никитичнаҕа, оһолоругар, сизиннэригэр, хос сизинигэр, чугас аймахтарыгар диринг кутурбаммытын тиэрдэбит.

Сылантан Федоровтар,

Ноговицыннар, Чурапчыттан Е.С.

Федоров.

Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА,

Кылаабынай эрдээктэр солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ,

Эксперттэр сэмэртээр, сүрүн отдела - А.Н. ЗАХАРОВА,

Эксперттэр тыһаһаһыстыбытын отдела - А.М. СПЕЛЦОВ,

Кэрэспадьизинэр - С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА,

Таһаһаһы - Л.К. ПОПОВА,

Бэһээттээһин - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР

Правительствата, Чурапчы улуутун

«Саҥа олох» редакциянай-издательскай

холбоһук автономнай учреждение,

Российскай Федерация Россиянаадыр

СР управлениытыгар 2012 с. кулун тутар

15 күнүгэр регистрациаламмыт нүмүрү

- ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель,

аадырыһа: 678670, Чурапчы

сэл., Карл Маркс уул., 26 «а»

Телефоннарбыт: редактор

- 41-332, отделлар - 41-265,

41-358, E-mail: sanaoloh@

mail.ru, сайт: sanaoloh.ru,

Instagram: @sanaoloh

Бэһээкэ сакаас: № 22 (11579)

Кэмэйбэ: 1,5 бэл. лине

Ахсаана 1350, Хаһыат сыланата: 15

Директор, сүрүн редактор, сүрүн редактор

политическай, маданият, сэт, кутуруу

бэлэһиник, сүрүн редактор, сүрүн редактор

националистическай элбэһиник ааһаар түр

биллэһи сүрү

Хаһыат бэһээкэ бэриллэр графика: 18 x 00 см. Бэһээкэ бэрилиинэ: 16 x 00 см. «Саҥа олох» редакциянай-издательскай холбоһука 25.03.2019 с. офсетка бэһээттэннэ.

Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 «а» Индекс: 54907. Хаһыат издательскай иһиттэ олтоорунньука уонна бэлтэнэһэ тахсар.